

“Het geheugen is van nature literair. Het bedient zich van feitelijke gebeurtenissen om er een metaforische lading aan te geven, geeft het waargebeurde een symbolisch gewicht, hardnekkig op zoek naar de geborgenheid van een verhaal.”

Uit het boek *Jij zegt het* van **Connie Palmen**

Top 5 Non-fictie

- 1 **Dit kan niet waar zijn**
Joris Luyendijk
- 2 **Gouden jaren**
Annegreet van Bergen
- 3 **Opperuimd!**
Marie Kondo
- 4 **Topshow**
Michel van Egmond & Jan Hillenius
- 5 **De stamhouder**
Alexander Münninghoff

Top 5 Fictie

- 1 **Grey**
E L James
- 2 **Kom hier dat ik u kus**
Griet op de Beeck
- 3 **Het Rosie project**
Graeme Simsion
- 4 **Ik kom terug**
Adriaan van Dis
- 5 **Vele hemels boven de zevende**
Griet op de Beeck

Bron: CPNB Bestseller 60

Op het grensvlak van biografie en fictie

Over het stormachtige huwelijk van Ted Hughes en Sylvia Plath zijn boeken volgeschreven. Connie Palmen, gefascineerd door dit beroemde schrijvers-echtpaar, geeft in haar nieuwe roman, *Jij zegt het*, stem aan de verguisde Ted Hughes. Zijn geliefde was ‘een zoetgeurend vat vol venijn’, laat Palmen hem verklaren.

▲ Tjerk de Reus ● ANP

In de Engelstalige wereld is er nauwelijks een schrijvers-echtpaar te vinden dat meer voor- en tegenstanders heeft gemobiliseerd dan Ted Hughes (1930-1998) en Sylvia Plath (1932-1963). De ene groep bewondert Hughes, de andere juist weer Plath, en die laatste groep heeft vaak een diepe afkeer van Hughes. Wie de nieuwe roman van Connie Palmen heeft gelezen, kan dit allemaal prima plaatsen. Hughes en Plath hadden een tumultueus huwelijk, dat eindigde met de suicide van in Amerika opgegroeide Plath. Haar bewonderaars gaven de schuld daarvan aan Hughes: hij liet haar in de steek voor een nieuwe liefde, had geen oog voor haar psychische kwellingen en droeg niets bij aan de zorg voor de kinderen. Connie Palmen hoort zonder twijfel bij de groep lezers die gefascineerd is door Hughes en hem een warm hart toedraagt. Niets voor niets geeft ze hem stem in haar roman. Ze laat hem als ik-verteller de intensieve jaren met Plath beschrijven, op een mooie, meeslepende en invleedende manier. Het is de oude Hughes die aan het woord is, vlak voor hij op 68-jarige leeftijd zal sterven.

Tot zover klinkt het allemaal erg literair-historisch, wat Palmen te berde brengt in haar zesde roman. En dat klopt. Wie belangstelling heeft voor de Engelse en Amerikaanse letteren, zal dit boek met plezier lezen. Maar *Jij zegt het* is allereerst literatuur, hoewel het hecht gefundeerd is op de historische gegevens. Bij de mindere garde van auteurs die zich toelagen op romans over historische personen betekent de kwalificatie ‘literatuur’ meestal dat ze de vrijheid hebben genomen er zelf een hoop bij te verzinnen. Bij Palmen ligt dit anders. In haar concept van een dergelijke roman gaat het om de diepten en hoogten van ie-

mands bestaan die dankzij de verbeelding onthuld worden. En zeker ook om de ‘verscheurende wolven’ die zich in de duistere uithoeken van het onderbewuste schuilhouden. Om die in het vizier te krijgen, heb je de literaire verbeelding nodig, wat nog wat anders is dan erop los fantaseren.

Wat Palmen biedt, is dus voluit een historisch tafereel, maar ook een literair kunstwerk, waarin zij de waarheid van Hughes’ en Plath’s bestaan wil onttraadselen. Ze schrijft haar verhaal in de sfeer van een uitspraak die ze Hughes zelf in de mond legt: ‘Hoe dieper je in jezelf kunt afdalen, hoe dichter je de bron van het sacrale, algeheel menselijke benadert, verlost van het beperkte biografische bewustzijn.’ Niettemin heet de roman van Palmen *Jij zegt het*, wat op een eigenzinnige manier toch ook een lans breekt voor het ‘biografisch bewustzijn’.

Verliefd

Helemaal aan het begin van hun publicerende leven, in 1956, treffen Plath en Hughes elkaar in Londen. Ze raken op slag verliefd en treden na vier maanden in het huwelijk. Beiden zijn bezeten van poëzie en het schrijverschap. Ze verblijven twee jaar in de Verenigde Staten, keren daarop terug naar Engeland, waar ze zich vestigen op het platteland. Op een kwade dag raakt Hughes verliefd op een gemeenschappelijke vriendin, en dat betekent het officieuze einde van een huwelijk dat toch al bol stond van de spanning.

Plath leed, zoals biografen naderhand hebben vastgesteld, aan een bipolaire stoornis, die samenhang met het verlies van haar vader op achtjarige leeftijd. Haar moeder was nogal bezitterig en claimde haar. Hughes was er vertrouwd mee dat dergelijke psychische verschijnselen met behulp van de

Roman

Jij zegt het

Connie Palmen

Prometheus
€ 19,95

dieptepsychologie van onder andere Freud begrepen konden worden. Tijdens sessies bij een psychotherapeut had Sylvia ‘stevig aan de kist van haar vader staan rammen’, beseft hij, ‘zodat de wakker geschudde, übermachtige [vader] Otto steeds vaker opdoek in haar dromen en herinneringen.’

Hughes denkt aanvankelijk dat hij zijn vrouw kan helpen. Hij wil dat ook maar al te graag, uit liefde en compassie. Het ‘onvermogen zichzelf te zijn, de panische zoektocht naar een oprechte stem, greep me het meest aan. Ze was afgesneden van het puurste deel van haar zelf, daar waar haar creativiteit en genie zetelden, vastgehecht aan de wond, de woede en de wreedheid. Dat afgesneden zijn was de bron van haar frustratie en wanhoop.’ Hij gelooft dat het ‘de hoogste daad van liefde was haar als een ridder van de ronde tafel te bevrijden uit de kerker van een duister innerlijk, haar naar buiten te leiden en de heilige graal van de vrije verbeelding te overreiken.’

Maar de demonen die Plath kwelden, zijn sterker dan wie ook en ze blijven opdoemen, in de vorm van hysterie, paranoia en wat niet al. Ondertussen werkt zij intensief aan poëzie en aan een roman en verzorgt ze hun twee kinderen, tot op het laatste toe. Aan Hughes vertelt ze wel iets over wat rondspookt in haar innerlijk, maar lang niet alles. Ze noteert het allemaal in haar dagboeken, waarin ze woorden geeft aan de door psychoanalyse ‘losgewoelde woede en pijn’. Na haar dood leest Hughes deze dagboeken, waarin de ‘haat en het verdriet vonkten van de bladzijden’, in een handschrift ‘dat ternaauwerd het tempo van een vuurspuwende ziel kon bijhouden, de letters over elkaar struikelend van misprijzen en verontwaardiging.’

De roman van Palmen is een verholde autobiografie, en dat is

Het gaat over de liefde, de letteren en de dood. En daar handelt alle grote literatuur om

opmerkelijk. Hughes was juist altijd wars van zogenoemde confesieliteratuur, waarin de schrijver eigen belevenissen onverbloemd opdid. Dat zou de literatuur onwaardig zijn, had Hughes van zijn leermeester T.S. Eliot begrepen. Ware literatuur zingt zich los van het al te persoonlijke, dat vaak maar al te beperkt is. Het zou er juist om gaan iets algemeen geldends te verwoorden, om in taal een glimp te tonen van een universele waarheid. Hughes is dit uitgangspunt ook trouw gebleven. Zijn keuze om de rest van zijn leven te zwijgen over zijn tijd met Plath, staat daar niet los van.

Brievenbus

Niettemin publiceerde hij vlak voor zijn dood een reeks verhalen- en gedichten in de bundel *Verjaardagsbrieven*, waarin hij inzicht geeft in zijn verhouding met Plath. De roman van Palmen loopt uit op deze verrassende publicatie. Alsof na afloop van de innerlijke monoloog die dit boek vormt, Hughes de deur uit zal stappen, voor een laatste wandeling, om zijn ‘verjaardagsbrieven’ in de brievenbus te deponeren.

De nieuwe roman van Palmen bevat drama, hysterie en tragiek. Het gaat over de liefde, de letteren en de dood. En daar handelt alle grote literatuur om, weet Hughes: ‘Alle grote literatuur - Homerus, Dante, Shakespeare, Blake, de Bijbel - gaat over de strijd tegen het kwaad, tegen wat - in en buiten ons - uit is op onze verwoesting, op de dood van het lichaam of van de ziel. Het geweld ontkennen, is het geweld oproepen.’ Het is dan ook niet de taak van de schrijver de afgronden te vermijden, maar: ‘We moeten oog in oog staan met onze monsters, de wolven temmen, in de doolhoven van onze ziel de Minotaurus zoeken en doden, want als we dat niet doen, doden ze ons.’